

БРИТАНСЬКА ЕКСПЕДИЦІЯ МОВЧИТЬ¹

(перекл. з ісп.)

Себастьян Цезар Гарсія, кореспондент

Більше ніж місяць британська наукова експедиція не озивається із джунглів Мадре-де-Діос. Групу очолює відомий натураліст Пол Холбрук.

Експедиція вирушила вгору по Ріо-де-лас-П'єдрас уранці 11 лютого 2008-го. До останнього часу британець підтримував зв'язок із колегами за допомогою супутникових телефонів. Від 5 червня Холбрук не відповідає на виклики. Із джерел, наближених до організаторів подорожі, отримано інформацію, що до кінця червня за GPS-маячками, вмонтованими в експедиційне обладнання, ще можна було простежити пересування групи, проте два тижні тому сигнали припинили надходити. Відтоді про долю Холбрука нічого не відомо.

Сеньйор Холбрук прагнув відшукати у тропічному лісі рудобородого тіті, рідкісного примата, питання існування якого досі залишається дискусійним. Старт експедиції було заплановано на кінець 2007-го, та його кілька разів переносили через відмову носильників з племені мачігуенга йти на північ Мадре-де-Діос. За їхніми словами, в тій місцевості живуть демони.

Місцеву владу в Пуерто-Мальдонадо не повідомляли про експедицію, що, на думку експертів, може спровокувати скандал між офіційними представниками Перу та Британії.

Пол Холбрук — учений-зоолог і мандрівник, автор сорока наукових праць і кількох популярних книг, серед яких світовий бестселер

¹ Стаття з «El Comercio» за неділю, 13 липня 2008-го. «El Comercio» — щоденна перуанська газета, заснована 1839 року. Одна з найперших газет не лише в Перу, але й в усій Латинській Америці, а також одна з найдавніших досі існуючих іспаномовних газет світу. Щоденний наклад — 549 тисяч примірників.

«Люди й пацюки», під час своїх мандрів відкрив і описав більше ніж сотню раніше не досліджених видів. Народився 1965 р. у м. Бангор, Князівство Уельс, Велика Британія. У 1981—1989 рр. працював у Джерсійському зоопарку (нині Парк дикої природи ім. Даррелла), заснованому всесвітньовідомим натуралістом і письменником Джеральдом Дарреллом (1925—1995).

Знаний тим, що 1997 року на перуанському хребті Вілкабамба, неподалік руїн Мачу-Пікчу, спіймав невідомого науці шиншилового деревного щура (*Cuscomys ashaninka*), 2004-го під час дослідження гори Удзунґва в Танзанії відкрив новий вид слонячих землерийок, пізніше названий сіролицими сенгу (*Rhynchocyon udzungwensis*). Також 2001-го Холбрук першим описав «геніального пристосуванця» — мураху *Myrmeconema neotropicum*, що вміє перетворюватись на ягоду, в такий спосіб привертаючи увагу птахів, які ковтають «ягоду», а разом із нею декілька сотень яєць.

2006-го за видатні наукові досягнення Холбрука було удостоєно лицарського титулу.

The Daily Telegraph

Friday, July 18, 2008 No 47,687 70p

ВІДОМИЙ НАТУРАЛІСТ БЕЗСЛІДНО ЗНИК У ДЖУНГЛЯХ ПЕРУ¹

Тобі Гроуфорд і Беверлі Мелоун

Британське посольство в Лімі, столиці Перу, висловлює занепокоєння долею видатного натураліста й мандрівника сера Пола Холбрука.

П'ять місяців тому сер Пол на трьох човнах вирушив із Пуерто-Мальдонадо (адміністративного центру найбільшого та найменш заселеного регіону Мадре-де-Діос) угору по Ріо-де-лас-П'єдрас. В експедиції його супроводжували колега з Австралії біолог Кетрін Муні, перуанець-провідник, а також десять (за іншими даними — п'ятнадцять) носильників із племені мачігуєнга. Мета експедиції, підготовку до якої широко висвітлювали британські й американські ЗМІ, полягала в пошукові рудобородого тіті — невеликого примата, чие існування до сьогодні науково не підтверджено. Низькоякісну фотографію мавпи, нібито зроблену дроворубами в лісах крайнього заходу Бразилії влітку 2002-го (на цей момент єдине зображення рудобородого тіті), спеціалісти вважають знімком сумнівного походження. Втім, сер Пол переконаний в існуванні примата й не раз заявляв, що бачив його 2006-го в колумбійській частині тропічних лісів Амазонії. Британець також наголошував, що ці милі бородаті створіння перебувають на межі вимирання — їхня популяція не перевищує 250—300 особин, — тож їх потрібно рятувати.

Кетрін Муні вирушила в ліси Мадре-де-Діос, сподіваючись розшукати *Martialis heureka*, особливий вид мурах, які, за її припущенням, дожили до наших часів від крейдяного періоду. 2000 року в околицях

¹ Стаття у «The Daily Telegraph» за п'ятницю, 18 липня 2008-го (№ 47687). «The Daily Telegraph» — щоденна ранкова консервативно-орієнтована британська газета, заснована 1855 року; середній щоденний наклад — 643 тисячі примірників.

містечка Манаус (Бразилія) Муні знайшла всього трьох представників цього виду. На жаль, мертвими. Через незвичайний вигляд цих комах уже вважають належними до окремої підродини.

Експедицію було чудово оснащено.

Першими на сполох забили, як не дивно, колеги Кетрін Муні з австралійського відділу Міжнародного товариства збереження природи (*Conservation International*), розташованого в Сіднеї, тобто за тринадцять тисяч кілометрів від Перу. Технічні засоби давали змогу Холбруку та Муні виходити на зв'язок; також за допомогою GPS-локаторів на сайті www.saveredbeardedtiti.com можна було стежити за пересуванням експедиції у джунглях. Зв'язок із науковцями обірвався більше ніж місяць тому — 5 червня.

Професор Норман Хенке, який до останнього відстежував просування експедиції з координаційного центру в Сіднеї, пояснив «The Daily Telegraph», чому не здійняв тривогу раніше:

«У цьому немає нічого дивного. Зв'язок часто втрачають. Пол і Кетрін опинилися в агресивному середовищі, де немає можливості купити нові акумулятори або занести передавач до майстерні з ремонту радіоапаратури. Може, розрядилися батареї, може, під час переправи намокли акумулятори, а може, щось сталося із передавачем. Будь-що могло трапитися. Проте GPS-маяки працювали, експедиція рухалась, а отже, я знав, що з ними все гаразд».

Так тривало до 27 червня, відколи із GPS-локаторів більше не надходили сигнали на супутник. Коментує професор Хенке:

«А ось це здивувало мене, бо я знав, що маячків чотири, вони споживають дуже мало енергії, а кожен із них обладнано вбудованою батарейкою, якої вистачає мінімум на 18 місяців роботи. Мені важко уявити, що мусило статися, щоби вони вийшли з ладу водночас. Я почекав п'ять днів і зв'язався із британським послом у Перу. Гадаю, це було правильно».

Крайнє зафіксоване положення експедиції має координати 10°50'52" пд. ш. 70°54'26" зх. д.

5 червня, під час останнього сеансу зв'язку, сер Пол повідомив Нормана Хенке, що знайшов руїни, схожі на інкські сільськогосподарські тераси в Андах, хоч і більші за розмірами, тож вирішив відхилитися від курсу, щоб дослідити їх. Дані супутника це підтверджують: 6—7 червня група прямувала на захід. Після цього експедиція повернула на північний схід і дотримувалася раніше визначеного маршруту.

Перуанська влада затримує початок пошукової місії через відсутність доказів того, що група Холбрука потрапила в халепу. Співробітник МЗС

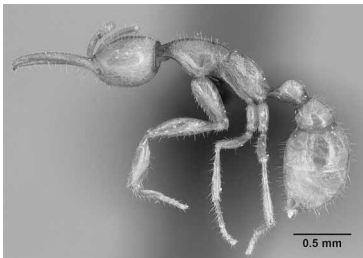
Перу під час приватної розмови із представником «The Daily Telegraph» зазначив, що Холбрук подався надто далеко, пошуки коштуватимуть сотні тисяч доларів — ніхто на таке не піде, навіть більше, сер Пол не повідомляв офіційну владу про експедицію, не отримував дозволу, а тому Перу просто не зобов'язане його рятувати.

Американський фотограф Гаррі Паллістер, напарник сера Пола під час поїздки до Танзанії у 2003—2004 рр., зберігає оптимізм. За його словами сер Пол об'їхав півсвіту, опиняючись у найбільш неприступних закутках, і є надзвичайно досвідченим мандрівником, який уміє ухилитися від небезпек, а також виявляти витримку в критичних ситуаціях. Малоймовірно, щоб людина з таким досвідом утратила роль над експедицією.

«Так, Мадре-де-Діос — це справжня дупа на тілі планети. Але не варто впадати в істерію та передчасно ховати Пола, — каже містер Паллістер, — цей хитрий лис не пропаде, знаю його давно, і часом мені здається, що Пол народився у джунглях і сам перегризав собі пуповину. Не здивуюсь, якщо за кілька тижнів він приповзе до Пуерто-Мальдонадо, голодний і охлялий, із двома видами тропічної лихоманки за пазухою, що валитимуть його з ніг двічі на день, і ще одним, третім видом, до сьогодні не відомим медицині, проте щасливий, усміхнений і, основне, з цілим караваном саморобних кліток за спиною, заповнених звірятами, яких ще не бачило людство. Він пішов по рудобородого тіті — і він його дістане. В цьому весь Холбрук».

На запитання, що він думає про згадані в останньому повідомленні руїни, Гаррі Паллістер відповів:

«Важко сказати... Пол не цікавився руїнами древніх цивілізацій. Як мені відомо, Кетрін Муні теж. Сумнівно, що Пол міг відхилитися від обраного маршруту заради мертвих каменюк. Хіба що він стикнувся із чимось справді цікавим».

На фото: ліворуч — екземпляр мурахи *Martialis heureka*, праворуч — рудобородий тіті, єдина наявна на сьогодні ілюстрація.

22 липня 2008, 13:38 (UTC¹ +2)
Дубенський військовий навчальний полігон
17 км на схід від містечка Дубно, Рівненська область, Україна

Левко м'яв губами квітку конюшини, чекаючи на свою чергу. Поряд на траві простягнувся Джонік, чорнявий хлопчина з карамельними очима й інтелігентним виразом обличчя, — командир 521-го навчального взводу. Нижче від них примостилися ще четверо курсантів — найкращі стрільці 521-го (*гіпотетично* найкращі, бо ніхто з них раніше не брав до рук справжнього АК-74², їхній стрілецький досвід обмежувався рогатками й — у кращому разі — підхмеленою стріляниною з пневматичних гвинтівок по гноміках у тирі).

Заклавши руки за голову, Джонік апатично роздивлявся хмарки. Левко підібгав коліна до грудей, обхопив їх руками та спостерігав, як шестеро їхніх товаришів (передостання шістка з 521-го) підтюпцем наближаються до вогневого рубежу. Дотримуючись інструкцій, курсанти бігли не навпростець, а строго позначеними прапорцями хідниками (на полігоні інакше не можна). За мить хлопці вишикувалися перед лінією вогню. Двоє широкоплечих лейтенантів-контрактників, рясно сиплячи грубою лайкою, викрикували останні настанови. До Джоніка та Левка долітали лиш обривки фраз. «Перевірити запобіжник... уставити ріжок... затвор на... зняти... спочатку, бля, чергою... вийняти ріжок нах... пересмикнути затвор... контрольний постріл... доповісти про завершення стрільби!»

¹ «Coordinated Universal Time» (UTC) — синхронізований світовий час. Загальноприйнята точка відліку локального часу в часових поясах. За опорний UTC узято місцевий час на довготі Гринвіча чи Лондона (нульовий часовий пояс). UTC +2 означає, що поясний час на 2 години випереджає поясний час у Британії. Не так давно синхронізований час називали «Greenwich Mean Time» (Середній час за Гринвічем) і позначали GMT.

² АК-74 — автомат Калашникова калібру 5,45 мм, розроблений 1970 року М. Т. Калашниковим і поставлений на озброєння армією СРСР 1974 року. Є модифікацією автомата АКМ.

Віддалік за стрільбами стежили кілька офіцерів військової частини А2363¹, котрій належав полігон, а також полковники з військової кафедри Водного університету².

— Ну що там? — не підіймаючи макітри з трави, запитав Джонік.

— Лягають, — сказав Левко. Норматив зі стрільби складала лежачи.

Лейтенант проревів команду. Хлопці попадали на розстелене рядно й стали готуватися до стрільби. Нараз Левко вгледів, що якийсь незграба з 2-го відділення, встромляючи ріжок із патронами в АК-74, відвів ствол убік, скерувавши його ледь не в голову свого сусіда. Тієї самої миті лейтенант, плюючись і бурхаючи, немов вулкан, напустився на хлопця й зацідив ногою під ребра. Слідом полились ядерні матюки. Курсант зіщулювся й покірно направив автомат у поле.

— Як із ланцюга зірвався, — прокоментував епізод Бодя Макаренко, один із тих чотирьох, що сиділи нижче.

— А ти б не зірвався? — став на захист лейтенанта Джонік. — Увесь день марудитися зі шмаркачами, яким уперше за час навчання на кафедрі дали автомат до рук. У половині від збудження слина тече й ерекція така, що хоч дрова рубай, а в очах картинки з «DOOM III» чи «Half Life 2». Так і жди: хтось ошаліє й почне гати-ти в усе, що рухається, — Джонік скрушно зітхнув, подумавши про непросту командирську долю. — Вони ж за нас відповідають. Я тим старлеям не заздрю...

Ім'я Джоніка було Гена. Звідки взялося «поганяло» Джонік, не знав навіть сам володар прізвиська. Його сім'я десять років жила у Сполучених Штатах, де тато працював будівельником. Це зовсім не пояснювало походження назвиська, тому що в Америці до Джоніка зверталися по-нормальному — Геннадій (звісно, якщо той дикий прононс «Джіннаді-і» можна вважати нормальним). 2003-го в Гениного тата щось не склалося, тож він повернувся до рідного Рівного. Гена, який левову частку свідомого життя провів у Штатах, на диво легко змірився з українськими провінційними реаліями: швидко знайшов собі друзів і влився у навчання. Хоча від американських звичок не відмовився: Джонік обожнював американські молодіжні

¹ Дубенська військова частина А2363 — місце дислокації м. Дубно, вул. Космонавтів, 2.

² Національний університет водного господарства і природокористування (в народі — Водник, або Водний) — найбільший (11 тисяч студентів) технічний університет м. Рівного. Заснований 1915 року в Києві й лише 1959-го перенесений до Рівного.

комедії (дивитися тільки в оригіналі!), американський футбол (за півроку підсадив на нього половину двора) й комп'ютери «Apple» (2004-го вони були непопулярні в Україні). Мабуть, через Штати його й нарекли Джоніком, хтозна.

А ще від Америки у Джоніка лишився американський акцент. Хлопець чудово знав українську, проте навіть після трьох років навчання у Воднику та року командування навчальним взводом на військовій кафедрі не призвичаївся по-українськи твердо вимовляти літеру «р». Постійно викручував її на американський лад — ковтав, з'їдав, пом'якшував. Через те дзвінку команду «Рівняйсь!» на шикуванні у дні занять на військовій кафедрі Джонік озвучував із легким американським відтінком. «Взвод, гівняйсь!» — кричав Гена. І ми всі, його відданий 521-й взвод інженерно-технічних військ, дружно «гівнялися», тлумлячи істеричне іржання.

Зате для Джоніка був невідомим суржик, і це невідь-як підносило його над однолітками. Навіть над Левком, поліщуком у десятому поколінні, який російською говорив із таким акцентом, що не сміялися хіба що собаки.

— Скільки вони мають завалити? — поцікавився Джонік.

Левко (заступник Джоніка у 521-му) зиркнув на аркуш, на якому фіксував результати стрільби інших взводів військової кафедри. Взводи було сформовано із представників різних факультетів, через що між ними точилася запекла боротьба за першість у навчанні, фізичній і стройовій підготовці та (певна річ!) у стрільбі. Найзапекліше мірялися силами механіки (521-й взвод зі студентів механічного факультету) й економісти (121-й взвод факультету економіки). Левко підраховував, що у 121-му 29 курсантів, сьогодні присутні всі, вони «поклали» 21 мішень. Коефіцієнт влучання 0,72...0,73. У 521-му 27 курсантів, трое відсутні, загалом стрілятимуть лише 24. Дві найслабші шістки вже відстрілялися, збивши 8 мішеней. Для того гарантованого виграшу двом останнім групам доведеться «погасити» 10 цілей.

— Хоча би п'ять, щоб нам почуватися спокійно, — повідомив Левко.

Переконавшись, що всі інструкції виконано, лейтенанти дали дозвіл відкрити вогонь. Застрекотали постріли. Дві мішені лягли відразу. За мить з'їхала на землю ще одна. А тоді в один момент скрекіт вичах. Цок! Клак! Лиш поодинокі постріли. Курсанти вистрілювали останні патрони.

— Скільки там, Лео?